

ket», at gøre rede for en del af den sammenhæng, hvori genoernes foretag-somhed må ses, er der alligevel væsentlige sider, der ikke kommer med. Gen-nem hele århundredet investerede medlemmer af kolonien i Sevilla kapital, tjent ved atlantisk handel, i lån til den spanske stat, og i sidste fjerdedel af århundredet var de sammen med slægtninge ved det spanske hof eller i Genoa de ubestridte beherskere af den spanske finansverden. Dette er bogens kon-klusion (s. 144), og den er sikkert rigtig, men fremstillingen giver ikke en dækkende beskrivelse af den udvikling, der førte frem til genoernes domi-nerende stilling. Forfatteren er i den grad blevet optaget af sine genoere, hvis bedrifter hun synes at beherske indtil tredje og fjerde led, at hun helt ignorerer, at der også var andre, der havde penge at investere i spansk politik. Fuggerne nævnes ikke, Welsenerne kun i en note, og om finansmændenes partner og modspiller, den spanske stat, finder man kun enkelte bemærkninger. Var det alene genoernes foretagsomhed, der betingede udviklingen, eller betød det noget afgørende for deres konkurrenters muligheder, at Spanien ved år-hundredets midte adskiltes fra Det Tyske Rige? Forfatteren har desværre overladt til læserne selv at ræsonnere over disse og andre sider af sagen. Som bogen er formet, må den nærmest betragtes som et interessant bidrag til byen Sevillas historie i snævrere forstand.

ALEX WITTENDORFF

MIRIAM USHER CHRISMAN: *Strasbourg and the Reform. A Study in the Process of Change.* Yale Historical Publications. Miscellany 87. New Haven and London, Yale University Press, 1967. xii + 351 s. Ill. 1 kort. \$ 8,75.

Udgangspunkt for forfatterens undersøgelser er overvejelser om ideens virkelig-gørelse i det praktiske liv. Hvad sker der med ideens indhold under denne proces? Hvem lytter til en givet politisk eller religiøs idé, og hvilke konsekvenser får forsøg på ideens indpasning i et eksisterende mønster af tanker og institutioner? For at belyse disse problemer har forfatteren valgt at koncentrere sine studier til reformationstiden og har her begrænset sig til et mindre geografisk område, byen Strasbourg. Undersøgelsen falder i tre afsnit, begyndende med en fremstil-ling af byens institutioner i social, politisk og økonomisk henseende i tiden umid-delbart før reformationen (1480-1520). I andet afsnit skildrer forfatteren selve »the process of change« (1520-34). Efter en beskrivelse af de ledende reforma-torer og rådsmedlemmer beskæftiger forf. sig nærmere med prædikenernes store betydning. Trods et spinkelt kildemateriale lykkes det at give et godt billede af disses indhold og virkning. Videre følger man, hvorledes den nye lære efter-hånden vinder indpas i institutionerne og hvilke virkninger reformatorernes sociale ideer får. Særlig interessant virker skildringen af reformatorernes og by-styrets holdning – og samspillet mellem disse – til radikale grupper som bonde-oprørerne og anabaptisterne. Magtforholdene ændres ikke i byens styre trods antagelse af reformationen, ligesom denne heller ikke fik synderlig betydning for byens økonomiske liv, selvom den sociale struktur gennemgik visse ændringer, konkluderes der bl. a. i tredje afsnit, »the Impact of the Reform 1534-48«.

Undersøgelsen, som til dels bygger på utrykt kildemateriale fra arkiver i

Strasbourg, udgør et særdeles vigtigt bidrag til forståelsen af den begyndende reformation. Af og til forbavses man dog under læsningen, dette gælder f. ex. de afsluttende bemærkninger til fremstillingen af det lokale bondeoprør (s. 153 f.), hvor forf. røber en temmelig ejendommelig opfattelse af Luthers regimentslære og kaldstanke. Ligeledes virker det påfaldende, at man kan konstatere mindst 25 fejl, som alle forekommer i tyske citater og titler, og endelig bemærker man, at forf. daterer lørdag efter Viti og Modesti 1523 til 21/6 (s. 132) i stedet for 20/6 og to gange (s. 166 og 169) dateres Johs. Døbers dag til 1. juli. Det burde dog bemærkes, at denne dato er *oct.* Johs. Bapt.

MARTIN SCHWARZ LAUSTEN

THOMAS OTTO ACHELIS: Matrikel der schleswigschen Studenten 1517–1864, I–III. Kopenhagen, G. E. C. Gads Verlag, 1966–67. I: xxxi+304+ (4) s., II: (2) s.+s. 305–640+ (3) s., III: 157 s. 220 kr.

Efter mange års arbejde nåede dr. Th. O. Achelis inden sin død 1967 at afslutte hvad der må betegnes som hans hovedværk, en med personalhistoriske oplysninger forsynet fortegnelse over alle slesvigske studenter 1517–1864. På basis af elevfortegnelser fra de slesvigske latinskoler, universitetsmatriklerne for København og Kiel samt for talrige tyske universiteter er her samlet oplysninger om henvend 10.000 slesvigere, dvs. studenter som er født i hertugdømmet Slesvig eller har fået deres uddannelse der, studenter der har kaldt sig slesvigere samt studenter der har kaldt sig »Holsati«, uden at deres nærmere tilhørsforhold til Holsten har ladet sig eftervise. Ordningen er i tekstdelen kronologisk med hver student anført under ældste kendte immatrikulationsår, mens registerbindet rummer et navnerregister og et stedregister, sidstnævnte omfattende føde- og dødssted, men ikke uddannelsesstederne. Selv om dr. Achelis ved udstrakt benyttelse af trykte og utrykte kilder har skabt et i mange henseender nyttigt værk, som i en given situation vil kunne spare forskere med identifikationsproblemer megen tid, må det benyttes med forsigtighed. Som Vello Helk i rigt mål har dokumenteret i *Personalhistorisk Tidsskrift*, 15:2, 185–208, forekommer der så mange unøjagtigheder, fejlidentifikationer, udeladelser m. v., at det i det hele må anbefales at efterprøve kilderne, når opslaget gælder personer fra det 16. og første halvdel af det 17. århundrede. For det 18.–19. århundredes vedkommende, hvor kilderne er flere og bedre, skulle dette ikke være nødvendigt.

HARALD ILSØE

GUIDO KISCH: Melanchthons Rechts- und Soziallehre. Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1967. 307 s. Ill. 48 DM.

I forordet meddeler den grundlærde forfatter, der er docent i retshistorie ved universitetet i Basel, at han i mange år har arbejdet på et værk om »die Geschichte der Billigkeitsidee in der Gestaltung des Rechts und die Auffassung seiner grundlegenden Gedanken in der italienischen, spanischen und englischen